แนวคิดพระพุทธศาสนาเพื่อการบริหารจัดการองค์การที่ดีอย่างมีเสถียรภาพ

พระมหาวิศิต ธีรว์โส ผศ., ป.ธ.๙
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตสุรินทร์

๑. ความนำ

มนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับองค์การตั้งแต่เกิด คือ "ครอบครัว" หรือ "ตระกูล" ซึ่งนับเป็นองค์การแบบไม่เป็นทางการ เมื่อเจริญเติบโตขึ้นถึงวัยเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนก็ต้องเกี่ยวข้องกับองค์การแบบเป็นทางการ นั่นแสดงว่ามนุษย์ได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การแล้วโดยไม่รู้ตัว องค์การมีอยู่ทุก ๆ ที่และเป็นที่คุ้นเคยกับมนุษย์ทุกคน องค์การจึงเป็นระบบทางสังคมสำคัญที่มนุษย์ต้องทำความเข้าใจและจะต้องสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในองค์การนั้น และการใช้ชีวิตอยู่นั้นก็ต้องเพื่อการดำรงอยู่ได้ต่อไปขององค์การนั้น ๆ ด้วย การบริหารจัดการทรัพยากรองค์การที่ดีมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการประสบความสำเร็จและการดำรงอยู่ขององค์การอย่างมีเสถียรภาพยั่งยืน เพราะเป็นการควบคุมกำกับการใช้ทรัพยากรขององค์การ เช่น คน เงิน เวลา วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้คุ้มค่าและสำเร็จประโยชน์มากที่สุด[1] การจัดการที่ดีจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานองค์การที่นำไปสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พระพุทธเจ้าทรงสถาปนาองค์การพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่เป็น "มรดกโลก" อย่างมั่นคงได้ยาวนานตราบกระทั่งทุกวันนี้ ทรงประทานแนวคิดและหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์และองค์การพระพุทธศาสนาที่ดีในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรขององค์การพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำแบบอย่างแนวทางมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การเพื่อให้องค์การมีเสถียรภาพดำรงอยู่ได้นานอย่างมั่นคงและประสบความสำเร็จอย่างมั่งคั่ง ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีส่วนช่วยพัฒนาการบริหารจัดการองค์การที่ดี โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม หลักธรรมที่ใช้สำหรับการบริหารจัดการองค์การที่ดีให้มีเสถียรภาพนั้นมีอยู่มากมายหลายข้อ แต่ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอเฉพาะหลักกุลจิรัฏฐิติธรรมเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหลักธรรมข้อนี้

---

[1] วิเชียร วิทยอุดม, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, (กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๓ – ๑๑๔.

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่พุทธบริษัทว่า "เป็นธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูล (ครอบครัวหรือองค์การ) ให้ยั่งยืน เป็นเหตุที่ทำให้ตระกูล (ครอบครัวหรือองค์การ) มั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน" เพราะเป็นหลักของการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การที่ดีช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จและมีเสถียรภาพยั่งยืนได้

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ "การบริหารจัดการองค์การที่ดีอย่างมีเสถียรภาพ" และนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการองค์การเพื่อให้เป็นองค์การที่ดีและมีเสถียรภาพ โดยอาศัย กุลจิรัฏฐิติธรรมเป็นหลัก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒. การบริหารจัดการองค์การที่ดี

๒.๑ องค์การ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้นิยามคำว่า องค์การ ไว้ว่า ศูนย์รวมกลุ่มบุคคลหรือกิจการที่ประกอบขึ้นเป็นหน่วยงานเดียวกัน เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือในตราสารจัดตั้งซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น องค์การของรัฐบาล หน่วยงานเอกชน เช่น บริษัทจำกัด สมาคม หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น องค์การสหประชาชาติ[2] นักวิชาการหลายท่านทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยได้นิยามความหมายขององค์การไว้มากมาย เช่น ทัลคอทท์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) ได้นิยามไว้ว่า องค์การคือหน่วยทางสังคม (หรือการรวมกลุ่มของมนุษย์) ที่จัดตั้งขึ้นมาอย่างตั้งใจเพื่อมุ่งหาเป้าหมายโดยเฉพาะ[3] เชสเตอร์ บาร์นาร์ด (Chester Barnard) นิยามไว้ว่า องค์การคือระบบ ๆ หนึ่งของกิจกรรมหรือพลังที่มีการร่วมมือกันอย่างรู้สติของคนสองคนหรือมากกว่าเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย[4]

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ ได้นิยามไว้ว่า องค์การเป็นการร่วมมือประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีเหตุผลของบุคคลจำนวนหนึ่งเพื่อให้บรรลุความประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่มีอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจนด้วยวิธีการแบ่งแรงงานและหน้าที่ตามสายงานที่กำหนดลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่

[2] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๒๑.

[3] Talcott Parsons, Structure and Process in Modern Societies, New York : Free Press, 1960, p. 17.

[4] Chester Barnard, The Functions of the Executive, 22nd ed., Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1972, p. 75.

10.ￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜￜ(ￜ.ￜￜￜￜ 139----).indd 140 4/5/2557 12:47:10

และความรับผิดชอบ องค์การจะต้องประกอบไปด้วยบุคคลมากกว่าหนึ่งคนมาร่วมกันทำกิจกรรมอย่างเป็นระบบด้วยความร่วมแรงร่วมใจกันอย่างจริงจังเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยทั่วไปเมื่อศึกษาเรื่องขององค์การก็จะต้องศึกษาเรื่องการบริหาร (administration) หรือการจัดการ (management) ตามไปด้วย ซึ่งอาจเปรียบเทียบองค์การว่าเป็นกายภาพซึ่งเป็นโครงสร้างที่อยู่คงที่และมีแบบแผน ส่วนการจัดการนั้นเป็นชีวภาพซึ่งเป็นการกระทำหน้าที่และมีลักษณะพลวัต ทั้งองค์การและการจัดการนั้นต้องขึ้นต่อกันและกันอันเปรียบเสมือนกับร่างกายและจิตใจที่ต้องขึ้นต่อกันและกันในสิ่งมีชีวิตหนึ่ง ๆ และในทุกองค์การจะต้องประกอบด้วยมิติโครงสร้าง มิติกระบวนการจัดการบริหาร มิติพฤติกรรมของมนุษย์ รวมถึงเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้อย่างเฉพาะเจาะจงภายในมิติสภาพแวดล้อมที่ต่างกันไปโดยเฉพาะ[5]

จึงอาจสรุปได้ว่า องค์การคือการรวมกลุ่มกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีระบบ โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน และองค์การจะประกอบด้วย (๑) งาน (วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ) (๒) คน (๓) การบริหารจัดการ และ (๔) เป้าหมายขององค์การที่ชัดเจน

๒.๒ ทรัพยากรองค์การ

ทรัพยากรองค์การ หรือทรัพยากรในการบริหารจัดการหรือปัจจัยในการบริหารจัดการ (management resources) นับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งหรือเป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการองค์การที่จะขาดเสียมิได้ ถ้าขาดเสียแล้วไม่ว่าจะเป็นการบริหารราชการหรือการบริหารจัดการธุรกิจก็ตามงานก็จะไม่สามารถดำเนินไปและสัมฤทธิ์ผลได้ด้วยดี ทรัพยากรองค์การนี้โดยทั่วไปแล้วที่สำคัญมีอยู่ ๔ ประการ มี (๑) คน (men) (๒) เงิน (money) (๓) วัสดุสิ่งของ (material) (๔) การบริหารจัดการ (management) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ๔M's นักวิชาการบางท่านกล่าวถึงทรัพยากรองค์การไว้ ๕ ประการ มี (๑) คน (men-ทรัพยากรมนุษย์ หรือทุนมนุษย์) (๒) ทรัพย์สินเงินทอง (money) (๓) วัตถุดิบ (material) (๔) อุปกรณ์/เครื่องจักรเครื่องมือต่าง ๆ (machine) (๕) การบริหารจัดการ (management) เรียกว่า ๕M's[6] ในทางการบริหารจัดการธุรกิจได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรองค์การเพิ่มขึ้น

[5] สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, **พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑๕-๔๑๖.

[6] ปราชญา กล้าผจัญ, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๓.

อีก ๔ ประการรวมเป็น ๘ ประการ มี (๑) คน (men) (๒) เงิน (money) (๓) วัสดุสิ่งของ (material) (๔) การบริหาร (management) (๕) เครื่องจักร (machine) (๖) วิธีการ (method) (๗) ตลาด (market) (๘) ขวัญกำลังใจ (morale) เรียกว่า ๘M's

วิลเลี่ยม ที กรีนวู้ด (William T. Greenwood) ให้ความเห็นแตกต่างไปอีกทางหนึ่งว่า ทรัพยากรองค์การหรือทรัพยากรในการบริหารจัดการหรือปัจจัยในการบริหารจัดการนั้นควรมีอย่างน้อย ๗ ประการ มี (๑) คน (men) (๒) เงิน (money) (๓) วัสดุสิ่งของ (material) (๔) อำนาจหน้าที่ (authority) (๕) เวลา (time) (๖) ความตั้งใจในการทำงาน (will) (๘) ความสะดวกต่าง ๆ (facilities)[7]

๒.๓ การบริหารจัดการองค์การที่ดี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้นิยามคำว่า การจัดการ ไว้ว่า สั่งงาน ควบคุมงาน ดำเนินงาน[8] นั่นก็หมายความว่า การจัดการก็คือการสั่งงาน การควบคุมงาน และการดำเนินงานนั่นเอง[9]

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายของคำว่า การจัดการ ไว้ว่า กระบวนการอย่างหนึ่งภายในองค์การ ซึ่งมีลำดับการทำงานเป็นขั้นตอน มีกลุ่มบุคคลเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงาน มีทรัพยากรอื่น ๆ ประกอบด้วยเงินทุน เครื่องจักร และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ[10]

พะยอม วงศ์สารศรี ให้ความหมายของ การจัดการ ว่า คือกระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้[11]

---

[7] วิเชียร วิทยอุดม, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒.

[8] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, หน้า ๒๙๘.

[9] สุรพล สุยะพรหม, **พื้นฐานทางการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : มาหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

[10] ธีรวุฒิ บุญโสภณ และ วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์, **พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒.

[11] พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูสวนดุสิต, ม.ป.ป.), หน้า ๓๖.

สุรพล สุยะพรหม กล่าวถึงการบริหารจัดการที่ดีไว้ว่าคือธรรมาภิบาล หรือ Good Governance หมายถึง การบริหารการจัดการภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล ซึ่งจะส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ[12]

การบริหารจัดการที่ดี จึงหมายถึงกระบวนการที่กลุ่มบุคคลมีความตั้งใจร่วมกันแล้วใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ร่วมมือกันกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีเหตุผลและมีระบบ มีการขับเคลื่อนที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกันไปในทุกทิศทาง โดยยึดหลักการธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ การบริหารจัดการองค์การที่ดี ได้แก่ การบริหารจัดการทรัพยากรขององค์การที่ดีมีคุณภาพ มีกลยุทธ์ ระบบ และกระบวนการในการใช้ทรัพยากรขององค์การดำเนินงานองค์การให้เกิดประโยชน์อย่างประหยัดและคุ้มค่า ทำให้องค์การประสบความสำเร็จและบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างมีเสถียรภาพยั่งยืน

๓. กุลจิรัฏฐิติธรรม : แนวคิดหลักการบริหารจัดการองค์การที่ดีอย่างมีเสถียรภาพ

พระพุทธเจ้าตรัสถึงตระกูลสูงตระกูลมั่งคั่งและตระกูลต่ำต้อยตระกูลยากจนไว้ว่า[13] ตระกูลสูง คือ ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพรหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล[14] เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย (ส่วน) ตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทขยะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าว น้ำ และสิ่งของเครื่องใช้น้อย เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก...และตรัสถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดเป็นตระกูลสูงมั่งคั่งร่ำรวยและเหตุปัจจัยที่ทำให้ตระกูลคับแค้นต่ำต้อยยากจนไว้ว่า สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูล พวกมนุษย์จัดของถวายตามความสามารถ ตามกำลัง สมัยนั้น ตระกูลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิปทาที่ยังสัตว์ให้เป็นไป

---

[12] สุรพล สุยะพรหม และคณะ, **พื้นฐานทางการจัดการ**, หน้า ๑๐๙.

[13] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๘๕/๑๒๙-๑๓๐. (ตโมตมสูตร)

[14] มหาศาล หมายถึง ผู้มีทรัพย์มาก ขัตติยมหาศาลมีพระราชทรัพย์ ๑๐๐-๑,๐๐๐ โกฏิ พราหมณมหาศาล มีทรัพย์ ๘๐ โกฏิ คหบดีมหาศาลมีทรัพย์ ๔๐ โกฏิ (ที.ม.อ.(บาลี) ๒๑๐/๑๙๓)

10.▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯▯(▯.▯▯▯▯▯ 139----).indd 143 4/5/2557 12:47:10

เพื่อความเป็นผู้มีโภคทรัพย์มาก และตรัสว่า สมัยใด เมื่อบรรพชิตผู้มีศีลเข้าไปยังตระกูล พวกมนุษย์ลุกรับ อภิวาท ถวายอาสนะ สมัยนั้น ตระกูลนั้นชื่อว่าปฏิบัติปฏิปทาที่ยังสัตว์ให้เป็นไปเพื่อเกิดในตระกูลสูง...[15] ตรัสว่า ตระกูลทั้งหลายที่มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีเงินมีทองมาก มีเครื่องประดับมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ทั้งหมดนั้นเกิดเพราะการให้ เกิดเพราะความมีสัจจะ และเกิดเพราะความสำรวม ตรัสเหตุปัจจัยที่ทำให้ตระกูลคับแค้น ๘ ประการ คือ (๑) ตระกูลคับแค้นจากพระราชา (๒) ตระกูลคับแค้นจากโจร (๓) ตระกูลคับแค้นจากไฟ (๔) ตระกูลคับแค้นจากน้ำ (๕) ทรัพย์ที่ฝังไว้เคลื่อนที่ไป (๖) การงานที่ประกอบไม่ดี ทำให้ตระกูลวิบัติ (๗) ทรัพย์ในตระกูลกลายเป็นถ่านเพลิง (๘) การที่บุคคลใช้จ่ายโภคทรัพย์สุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย ทำให้ตระกูลเปลี่ยนแปลงไป[16]

พระพุทธเจ้าตรัสแนะแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การให้ดีมีคุณภาพไว้เรียกว่า กุลจิรัฏฐิติธรรม[17] โดยตรัสถึงความล้มละลายล่มสลายและความมั่นคงยั่งยืนของตระกูลที่มั่งคั่งร่ำรวยทรัพย์สมบัติว่า ตระกูลที่ถึงความเป็นใหญ่ในโภคทรัพย์แล้วย่อมดำรงอยู่ได้ไม่นานเพราะเหตุ ๔ ประการ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น คือ (๑) ไม่แสวงหาพัสดุที่หายไป (๒) ไม่ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า (๓) ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค (๔) ตั้งสตรีหรือบุรุษทุศีลให้เป็นใหญ่ในเรือน ตระกูลที่ถึงความเป็นใหญ่ในโภคทรัพย์แล้วย่อมดำรงอยู่ได้นานเพราะเหตุ ๔ ประการ หรือเหตุใดเหตุหนึ่งบรรดาเหตุ ๔ ประการนั้น คือ (๑) แสวงหาพัสดุที่หายไป (๒) ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า (๓) รู้จักประมาณในการบริโภค (๔) ตั้งสตรีหรือบุรุษมีศีลให้เป็นใหญ่ในเรือน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ว่า กุลจิรัฏฐิติธรรมได้แก่ธรรมสำหรับดำรงความมั่งคั่งของตระกูลให้ยั่งยืน เป็นเหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน คือ (๑) นัฏฐคเวสนา ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ (๒) ชิณณปฏิสังขรณา ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม (๓) ปริมิตปานโภชนา รู้จักประมาณในการกินการใช้ (๔) อธิปัจจสีลวันตสถาปนา ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน[18]

---

[15] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๙/๓๓๙.

[16] สํ.สฬา. (ไทย) ๑๘/๓๖๑/๔๑๓-๔๑๔. (กุลสูตร)

[17] องฺ. จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๒๕๘/๓๗๕-๓๗๖. (กุลสูตร)

[18] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๓.

ในบทความนี้ ผู้เขียนจะขอนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายและแนวทางปฏิบัติตามหลักกุลจิรัฏฐิติธรรมที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก ตามประเด็นดังต่อไปนี้

๑. การแสวงหาพัสดุ

คำว่า พัสดุ หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ เครื่องใช้ไม้สอย ที่ดิน บ้านเรือน[19] เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนถึงเครื่องจักร เครื่องยนต์ วัตถุดิบ สินค้าสำเร็จรูป[20] พระพุทธองค์ตรัสเรียกพัสดุด้วยคำว่า อามิส เช่น การเสาะหาอามิส การแสวงหาอามิส การค้นหาอามิส[21] ได้แก่การเสาะหา การแสวงหา การค้นหาปัจจัยสี่[22] คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

พนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบายความหมายของคำว่า “แสวง” ไว้ว่า เที่ยวหา ค้นหา เสาะหา และคำว่า หา ใช้ควบกับคำอื่น มีความหมายว่า ขวนขวายเพื่อให้ได้มาโดยวิธีต่าง ๆ เช่น ค้นหา สืบหา เที่ยวหา ตามหา เสาะหา แสวงหา[23] ดังนั้น การแสวงหาจึงหมายถึงการขวนขวายเพื่อให้ได้มาโดยวิธีต่าง ๆ พระพุทธเจ้าตรัสลักษณะของการขวนขวายเพื่อให้ได้มาด้วยคำว่า การเสาะหา (อามิเสสนา) การแสวงหา (อามิสปริเยสนา) การค้นหา (อามิสปริเยฏฐิ)[24] ด้วยกิริยาคือความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม[25]

การแสวงหาพัสดุ จึงหมายถึง การขวนขวายเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเครื่องอุปโภคและบริโภค ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เป็นการได้มาโดยชอบ ไม่ผิดกฎหมาย และไม่ขัดต่อศีลธรรม

๑.๑ แนวคิดการแสวงหาพัสดุ

แนวคิดการแสวงหาพัสดุนี้ พระพุทธองค์ตรัสเรียกว่าอามิสปริเยสนา[26] คือการแสวงหาอามิส ได้แก่วัตถุสิ่งของต่าง ๆ และตรัสถึงบุคคลผู้แสวงหาพัสดุ โดยทรงยกการแสวงหาไม้ของบุรุษชาวบ้าน

---

[19] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๘๒.

[20] วรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์, **การบริหารงานพัสดุ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗),หน้า ๒.

[21] ดู องฺ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๑๕๔-๑๕๖/๘๘, องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๕๔-๑๕๖/๑๒๓-๑๒๔.

[22] องฺ.ทุก.อ. (บาลี) ๒/๑๕๒/๖๙, องฺ.ทุก.อ. (ไทย) ๒/๑๕๒/๘๙. (มจร.)

[23] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, หน้า ๑๒๓๒, ๑๒๘๗.

[24] ดู องฺ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๑๕๔-๑๕๖/๘๘, องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๕๔-๑๕๖/๑๒๓-๑๒๔ (สันถารวรรค).

[25] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๖๑/๑๐๓.

[26] ดู องฺ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๑๕๕/๘๘, องฺ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๕๕/๑๒๓ (สันถารวรรค).

ขึ้นมาเปรียบเทียบสอนภิกษุสงฆ์ว่า บุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ เที่ยวเสาะแสวงหาแก่นไม้อยู่ เมื่อมีต้นไม้ใหญ่ซึ่งมีแก่นยืนต้นอยู่ รู้แก่นไม้ว่าแก่นไม้ จึงตัดนำไป... กิจที่เขาจะต้องใช้แก่นไม้ทำจักสำเร็จประโยชน์แก่เขา[27] ตรัสว่า พ่อค้าประกอบด้วยคุณสมบัติ ๓ ประการสามารถได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น คือ (๑) เวลาเช้า ตั้งใจจัดแจงการงานดี (๒) เวลาเที่ยง ตั้งใจจัดแจงการงานดี (๓) เวลาเย็น ตั้งใจจัดแจงการงานดี พ่อค้าประกอบด้วยคุณสมบัติ ๓ ประการสามารถถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพบูลย์ในโภคทรัพย์คือถึงความมั่งคั่งหรือมีความมั่งคั่งแล้วก็จะสามารถสร้างความมั่งคั่งขึ้นไปอีกและดำรงอยู่ได้นานต่อไป คือ (๑) มีตาดี คือ พ่อค้าที่รู้จักสินค้าว่า สินค้านี้ ซื้อมาเท่านี้ ขายไปอย่างนี้ จักมีมูลค่าประมาณเท่านี้ มีกำไรเท่านี้ (๒) มีธุรกิจดี คือ พ่อค้าเป็นคนฉลาดซื้อและขายสินค้าได้ (๓) เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย[28] ตรัสว่า ความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้านเป็นอาหารของโภคสมบัติ ความเกียจคร้านไม่ขยันหมั่นเพียร เป็นอันตรายต่อโภคสมบัติ[29] และตรัสว่าบุคคลผู้ทำการเหมาะเจาะ ไม่ทอดธุระ ขยันหมั่นเพียร ย่อมหาทรัพย์ได้[30] และในการแสวงหานั้น (๑) ไม่ควรค้าขายศัสตราวุธ คือการค้าขายอาวุธ (๒) ไม่ควรค้าขายสัตว์ คือการค้าขายมนุษย์ (๓) ไม่ควรค้าขายเนื้อ คือการค้าขายสัตว์เป็น ๆ (๔) ไม่ควรค้าขายของมึนเมาคือการค้าขายสุราและเมรัย (๕) ไม่ควรค้าขายยาพิษคือการค้าขายวัตถุมีพิษ[31] กำหนดคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของพัสดุคือปัจจัยสี่ ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ตลอดทั้งพัสดุครุภัณฑ์เครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ทรงเน้นปัจจัยและพัสดุสิ่งของที่จำเป็นจริง ๆ และมีค่าน้อย หาได้ง่าย ไม่มีโทษ ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม[32]

๒. การซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า

การรู้จักใช้พัสดุสิ่งของให้ถูกงานถูกวิธี รู้จักเก็บรักษา รู้จักซ่อมแซมหรือการนำพัสดุที่ใช้แล้วกลับมาปรับปรุงใช้ประโยชน์ใหม่อีกครั้งซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์พัสดุสิ่งของอย่างคุ้มค่า เป็นหลักการหนึ่งที่จะดำรงตระกูลหรือองค์การที่มั่งคั่งมั่นคงแล้วให้มีเสถียรภาพอยู่ต่อไปได้

---

[27] ดู ม.มู. (ไทย) ๑๒/๓๐๗-๓๒๔/๓๔๐-๓๕๖.

[28] ดู องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๙/๑๖๑-๑๖๒ (ปฐมปาปณิกสูตร), ๒๐/๒๐/๑๖๓ (ทุติยปาปณิกสูตร).

[29] องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๗๓/๑๖๑. (อิฏฐธัมมสูตร)

[30] สํ.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๓. (อาฬวกสูตร ยักขสังยุต)

[31] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๙๕ (วณิชชาสูตร).

[32] ดู องฺ. จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๒๗/๔๒-๔๓.

๒.๑ แนวคิดการสร้างสำนึกรับผิดชอบต่อสมบัติส่วนรวม

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทเป็นแนวทางสำหรับให้พระภิกษุถือปฏิบัติเพื่อให้มีความสำนึกรับผิดชอบต่อทรัพย์สมบัติส่วนรวม ภิกษุรูปใดประพฤติบกพร่องฝ่าฝืนสิกขาบท ละเลยไม่มีความรับผิดชอบต่อพัสดุสิ่งของที่ใช้ ต้องถูกปรับอาบัติปาจิตตีย์ เช่น ทรงกำหนดข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เตียง ตั่ง ฟูก เก้าอี้ และที่นอนอันเป็นของสงฆ์ส่วนรวมไว้อย่างเคร่งครัด ทรงกำหนดแนวปฏิบัติให้พระภิกษุผู้เอาเตียง ตั่ง ฟูก เก้าอี้ ของสงฆ์ไปตั้งใช้ในที่กลางแจ้งแล้ว เมื่อจะหลีกไปจากที่นั้นต้องเก็บงำด้วยตนเองหรือใช้ให้ผู้อื่นเก็บงำไว้ หรือมอบหมายให้ผู้อื่นช่วยเก็บงำไว้ หากปล่อยปละละเลยไม่รับผิดชอบ ถือว่ามีความผิด เป็นอาบัติ ทรงบัญญัติเป็นสิกขาบทว่า "ก็ ภิกษุใดวางไว้ หรือใช้ให้วางไว้ซึ่งเสนาสนะ คือ เตียง ตั่ง ฟูก หรือเก้าอี้ของสงฆ์ในที่กลางแจ้ง เมื่อจะจากไป ไม่เก็บ หรือไม่ใช้ให้เก็บเสนาสนะนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์" และทรงกำหนดสถานที่สำหรับเก็บเสนาสนะไว้ได้คือในมณฑป โคนไม้ หรือในสถานที่ที่นกกาหรือนกเหยี่ยวจะไม่ถ่ายมูลรดได้ภายในกำหนดเวลา ๘ เดือนที่ไม่ใช่ฤดูฝน[33] ทรงกำหนดแนวปฏิบัติให้พระภิกษุผู้เอาที่นอนสงฆ์ปูนอนในกุฎีสงฆ์แล้ว เมื่อจะหลีกไปจากที่นั้น ต้องเก็บเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นเก็บ หรือมอบหมายแก่ผู้อื่นเก็บ ทรงบัญญัติเป็นสิกขาบทว่า "ก็ ภิกษุใดปูหรือใช้ให้ปูที่นอนในวิหารของสงฆ์ เมื่อจะจากไป ไม่เก็บหรือไม่ใช้ให้เก็บที่นอนนั้น หรือไม่บอกมอบหมาย ไปเสีย ต้องอาบัติปาจิตตีย์"[34]

๒.๒ แนวคิดการใช้สอยและการรักษา

แนวคิดวิธีการใช้และการรักษาเสนาสนะหรือพัสดุสิ่งของต่าง ๆ เช่น ในอุปัชฌายวัตร สัทธิวิหาริกวัตร อาจริยวัตร อันเตวาสิกวัตร[35] และอาคันตุกวัตร คมิกวัตร เสนาสนวัตร ชันตาฆรวัตร และวัจจกุฎิวัตร[36] ทรงมีการกำหนดวิธีการใช้และรักษาไว้ชัดเจนว่า ...ถ้าวิหารนั้นสกปรก พึงชำระให้สะอาด เมื่อจะชำระวิหารให้สะอาด พึงขนบาตรและจีวรออกก่อน วางไว้ ณ ที่สมควร พึงขนผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ฟูก หมอน ออกมาวางไว้ ณ ที่สมควร เตียง ตั่ง พึงยกอย่างระมัดระวัง ไม่ให้ครูดไม่ให้กระทบบานประตูและกรอบประตู ขนออกไปตั้งไว้ ณ ที่สมควร เขียงรองเตียง กระโถน พนักพิง

---

[33] ดู วิ.มหา. (ไทย) ๒/๑๐๙-๑๑๑/๒๙๒-๒๙๓ (ปฐมเสนาสนสิกขาบท ภูตคามวรรค).

[34] ดู วิ.มหา. (ไทย) ๒/๑๑๕/๒๙๖, ๒/๑๑๖/๒๙๖ (ทุติยเสนาสนสิกขาบท ภูตคามวรรค).

[35] ดู วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๖-๖๗,๗๘-๗๙/๘๒-๙๒,๑๐๗-๑๑๖, วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๗๖,๓๗๘,๓๘๐,๓๘๒/๒๔๔-๒๖๕.

[36] ดู วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๕๗,๓๖๑,๓๗๐,๓๗๒,๓๗๔/๒๒๓-๒๒๕,๒๒๗-๒๒๘,๒๓๘-๒๓๙,๒๔๐๒๔๑,๒๔๓.

พึงขนออกมาวางไว้ ณ ที่สมควร พรมปูพื้น พึงสังเกตที่ปูไว้เดิม ค่อยขนออกมาวาง ณ ที่สมควร... พรมปูพื้น พึงผึ่งแดด ชำระ ตบ ขนกลับปูไว้ตามเดิม... เป็นต้น ตรัสคุณสมบัติของผู้รักษาความมั่งคั่ง หรือสร้างความมั่งคั่งให้มีเสถียรภาพยิ่งขึ้นไว้ว่าจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาโภคทรัพย์ว่า กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ทำอย่างไรโภคทรัพย์เหล่านี้ของเราจึงจะไม่ถูกพระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป[37] ทรงอนุญาตให้ภิกษุเก็บรักษาพัสดุหรือเสนาสนะของสงฆ์ไว้หลายที่ เช่น สมัยนั้น วิหารหลังใหญ่ของสงฆ์เกิดชำรุด ภิกษุทั้งหลายยำเกรงอยู่จึงไม่นำเสนาสนะออกไป ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นำไปเก็บรักษาไว้[38]

๒.๓ แนวคิดการนำพัสดุสิ่งของเก่ามาใช้ประโยชน์ใหม่

แนวคิดในการนำพัสดุสิ่งของเก่าที่ใช้แล้วมาใช้ประโยชน์ใหม่อีกครั้งอย่างรู้คุณค่าเน้นการใช้สอยให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์มากที่สุดและประหยัดที่สุดนี้มีปฏิปทาของพระอานนท์เป็นแบบอย่าง กล่าวคือพระอานนท์มีแนวคิดในการใช้สอยผ้าจีวรเก่าให้คุ้มค่าและได้ประโยชน์มากที่สุดตามสภาพของผ้า ตามลำดับดังนี้ (๑) ใช้เป็นผ้าจีวรห่มคลุมร่างกาย (๒) ใช้ผ้าจีวรเก่าที่ใช้การไม่ได้แล้ว ทำให้เป็นผ้าเพดาน (๓) ใช้ผ้าเพดานเก่าที่ใช้การไม่ได้แล้ว ทำให้เป็นผ้าปลอกฟูก (๔) ใช้ผ้าปลอกฟูกเก่าที่ใช้การไม่ได้แล้ว ทำให้เป็นผ้าปูพื้น (๕) ใช้ผ้าปูพื้นเก่าที่ใช้การไม่ได้แล้ว ทำให้เป็นผ้าเช็ดเท้า (๖) ใช้ผ้าเช็ดเท้าเก่าที่ใช้การไม่ได้แล้ว ทำให้เป็นผ้าเช็ดธุลี (๗) ผ้าเช็ดธุลีเก่าที่ใช้การไม่ได้แล้ว เอามาโขลกขยำกับโคลนแล้วฉาบทาฝา[39]

๒.๔ แนวคิดการซ่อมแซมบำรุง

แนวคิดในการซ่อมแซมบำรุงพัสดุหรือเสนาสนะที่ชำรุดเสียหายนี้ มีตรัสอนุญาตไว้หลายเรื่อง เช่น วิหารมีพื้นต่ำ น้ำท่วม ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถมพื้นให้สูง (ต่อมา) ดินที่ถมพังทลาย ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ก่อคันกั้นดินที่ถม ๓ ชนิด คือ คันที่ทำ

---

[37] องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) ๒๓/๗๕-๗๖/๓๙๐ (สัมปทาสูตร).

[38] วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๒๔/๑๕๑.

[39] วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๔๕/๓๘๘-๓๘๙.

10. □□□□

ด้วยอิฐ คันที่ทำด้วยศิลา คันที่ทำด้วยไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดอิฐ บันไดศิลา บันไดไม้ เมื่อภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตกลงมา รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตราวสำหรับยึด... สมัยนั้น เชิงฝาวิหารชำรุด ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกรอบเชิงฝา และฝาผนังวิหารถูกฝนสาด ภิกษุทั้งหลายนำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์รับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตแผงกันสาดฝาทำด้วยดินปนเถ้ากับมูลโค[40] เป็นต้น และในสมัยหลังพุทธปรินิพพาน คราวจะทำสังคายนาครั้งที่ ๑ เมื่อสงฆ์ ๕๐๐ รูป ได้รับแต่งตั้งให้จำพรรษาในกรุงราชคฤห์เพื่อทำสังคายนากำหนดเข้าแล้ว พระสงฆ์เถระได้ปรึกษากันว่า พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการปฏิสังขรณ์ (ซ่อมแซม) เสนาสนะที่ทรุดโทรม จึงตกลงกันทำการปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ทรุดโทรมในเดือนแรกแห่งพรรษา[41]

๓. การรู้จักประมาณในการบริโภค

๓.๑ แนวคิดการวางแผนใช้สอยโภคทรัพย์

พระพุทธเจ้าตรัสหลักการแบ่งโภคทรัพย์เพื่อการใช้จ่ายเรียกว่าโภควิภาค[42] ทรงจัดสรรออกเป็น ๔ ส่วน คือ (๑) เอเกน โภเค ภุญฺเชยฺย ส่วนหนึ่งใช้ ได้แก่ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงและทำประโยชน์ (๒-๓) ทฺวีหิ กมฺมํ ปโยชเย สองส่วนใช้ประกอบการงาน ได้แก่ใช้ลงทุนประกอบการงาน (๔) จตุตฺถญฺจ นิธาเปยฺย ส่วนที่สี่เก็บไว้ใช้ยามมีอันตราย ได้แก่เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น[43] ทรงวางแผนใช้โภคทรัพย์ที่หามาได้กำหนดเป็นแผนรายจ่ายได้ ๔ หมวดอย่างเหมาะสม คือ (๑) ใช้จ่ายเพื่อการบำรุงตนเอง มารดาบิดา บุตรภรรยา ทาสกรรมกร คนรับใช้ มิตรและอำมาตย์ให้เป็นสุขโดยชอบ (๒) ใช้จ่ายเพื่อการป้องกันอันตรายที่เกิดจากไฟ น้ำ พระราชา โจร คนที่ไม่ชอบกัน หรือจากทายาท (๓) ใช้จ่ายเพื่อการทำพลี ๕ อย่าง ได้แก่ การสงเคราะห์ บวงสรวง น้อมให้ หรือส่วย ประกอบด้วยญาติพลี สงเคราะห์ญาติ อติถิพลี ต้อนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย ราชพลี ถวายเป็นของหลวงมีเสียภาษีอากร เป็นต้น และเทวตาพลี ทำบุญอุทิศให้เทวดา (๔) ใช้จ่ายเพื่อการบริจาค

---

[40] ดู วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๐๐/๑๐๓-๑๐๔ (เสนาสนขันธกะ).

[41] วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๓๘/๓๗๗.

[42] ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๒๖๕/๑๖๓-๑๖๔, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑-๒๑๒ (สิงคาลกสูตร).

[43] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๒๗-๑๒๘.

ทำบุญกุศลในพระพุทธศาสนา ในสมณพราหมณ์ผู้ทรงศีล[44] และทรงรับรองว่าบุคคลผู้ใช้จ่ายโภคทรัพย์ตามแผนการที่กำหนดไว้นี้แล้วพึงหวังได้ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย คือ (๑) เจริญด้วยนาและสวน (๒) เจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก (๓) บุตรและภรรยา (๔) เจริญด้วยทาส กรรมกรและคนใช้ (๕) เจริญด้วยสัตว์สี่เท้า (๖) เจริญด้วยศรัทธา (๗) เจริญด้วยศีล (๘) เจริญด้วยสุตะ (๙) เจริญด้วยจาคะ (๑๐) เจริญด้วยปัญญา[45] ทรงสรรเสริญกามโภคีบุคคลคือคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนผู้แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมด้วยการงานที่ไม่ผิด ครั้นแสวงหาได้แล้ว บำรุงเลี้ยงตนให้อิ่มหนำสำราญ และแจกจ่าย ทำบุญ ทั้งเป็นผู้ไม่มัวเมา ไม่หมกมุ่น ไม่จดจ่อ เห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยโภคทรัพย์เหล่านั้นอยู่ ว่าเป็นผู้เลิศ ประเสริฐ เป็นหัวหน้า สูงส่ง ล้ำเลิศ[46]

๓.๒ แนวคิดการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมพอเพียง

พระองค์ตรัสถึงคุณสมบัติของผู้ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมพอเพียงเพื่อสร้างความมั่งคั่งหรือรักษาความมั่งคั่งให้มีเสถียรภาพยิ่งขึ้นว่าจะต้องรู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ[47] การรู้จักประมาณในการบริโภคนี้แม้ในการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคล พระพุทธองค์ก็ตรัสว่าเป็นเหตุให้มีอายุยืน ดำรงชีวิตอยู่ได้นาน[48]

๓.๓ แนวคิดการบริโภคคุณค่าแท้

พระพุทธเจ้าตรัสลักษณะของการรู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยว่าต้องพิจารณาโดยแยบคายแล้วจึงบริโภคใช้สอย ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อมัวเมา ไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง แต่เพียงเพื่อความดำรงอยู่ได้แห่งกายนี้ เพื่อให้กายนี้เป็นไปได้ เพื่อกำจัดความเบียดเบียน เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ และตรัสว่าผู้ประกอบด้วยคุณธรรมคือความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคนี้ไม่อาจเสื่อม[49] คือไม่อาจเสื่อมจากสมถะและวิปัสสนา หรือมรรคและผล กล่าวคือไม่เสื่อมจากสมถะและวิปัสสนาที่ได้บรรลุแล้ว และจะได้บรรลุมรรคและผลที่ยังไม่ได้บรรลุ ชื่อว่าอยู่ใกล้นิพพาน เมื่อถือ

---

[44] ดู องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๖๑/๑๐๓-๑๐๔ (ปัตตกัมมสูตร). ดูเทียบเคียงใน องฺ.ปญฺจก.(ไทย) ๒๒/๔๑/๖๔.

[45] องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๗๔/๑๖๒. (วัฑฒิสูตร)

[46] ดู สํ.สฬา. (ไทย) ๑๘/๓๖๔/๔๒๑-๔๒๗ (ราสิยสูตร), องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๙๑/๒๐๗-๒๑๑ (กามโภคีสูตร).

[47] องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) ๒๓/๗๖/๓๙๐ (สัมปทาสูตร).

[48] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๑๒๕-๑๒๖/๒๐๕-๒๐๖.

[49] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๓๗/๖๐-๖๑.

เอาความตามแนวคิดนี้ก็จะเห็นได้ว่าการใช้สอยอย่างรู้คุณค่าเน้นประหยัดที่สุดประโยชน์สูงสุดสามารถดำรงองค์การให้คงอยู่ได้ต่อไปไม่มีล่มสลาย

๔. การตั้งสตรีหรือบุรุษมีศีลให้เป็นใหญ่ในเรือน

พระพุทธเจ้าตรัสถึงแนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารหรือผู้นำที่ดีมีคุณธรรมศีลธรรมมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของตระกูลหรือองค์กรหรือองค์การไว้ว่า “เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข”[50] การแต่งตั้งหรือมอบหมายบุคคลให้รับผิดชอบงานจึงต้องมีการกำหนดคุณสมบัติให้เหมาะสม

๔.๑ แนวคิดการกำหนดคุณสมบัติผู้รับผิดชอบงาน

พระพุทธองค์ตรัสถึงผลกระทบด้านบวกของความมีศีลที่มีต่อเสถียรภาพของตระกูลหรือองค์การว่า บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป และเขาก็ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์[51] ตรัสว่า บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมสว่างโชติช่วงดังดวงไฟ เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้งสร้างรัง โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นฉะนั้น... คนชอบนอนหลับในกลางวัน ไม่ลุกขึ้นในกลางคืน เป็นนักเลงขี้เมาประจำ ไม่สามารถครองเรือนได้ ประโยชน์ทั้งหลายย่อมล่วงเลยหนุ่มสาวที่ละทิ้งการงานโดยอ้างว่า เวลานี้หนาวเกินไป เวลานี้ร้อนเกินไป เวลานี้เย็นเกินไป เป็นต้น ส่วนผู้ใดทำหน้าที่ของบุรุษ ไม่ใส่ใจความหนาว ความร้อน ยิ่งไปกว่าหญ้า ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมจากความสุข[52] ในสาธุสีลชาดก พราหมณ์ถามพระโพธิสัตว์ผู้เป็นอาจารย์ว่า ข้าพเจ้าขอถามท่านพราหมณ์ว่า บรรดา

---

[50] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๓๓-๑๓๖/๑๔๘, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๐๔-๑๐๗/๒๑, ๑๖๘-๑๗๑/๓๑-๓๒, องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕-๑๑๖.

[51] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๕๘/๑๓๐.

[52] ดู ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑, ๑๑/๒๕๓/๒๐๗.

คน ๔ คน คือ (๑) คนมีรูปงาม (๒) คนมีอายุ (๓) คนมีชาติสูง (๔) คนมีศีลธรรม ท่านจะเลือกใครหนอ อาจารย์ฟังคำของพราหมณ์นั้นแล้วกล่าวว่า ร่างกายก็มีประโยชน์ ข้าพเจ้าขอทำความนอบน้อมต่อท่านผู้เจริญวัย ชาติสูงก็มีประโยชน์ แต่ข้าพเจ้าชอบใจศีล[53]

๔.๒ แนวคิดการแต่งตั้งและมอบหมายงาน

แนวคิดในการแต่งตั้งหรือมอบหมายงานนี้ มีปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น การแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ การแต่งตั้งเจ้าอธิการต่าง ๆ และมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งหรือมอบหมายให้รับผิดชอบงานไว้อย่างชัดเจน

๑. การตั้งอุปัชฌาย์ อาจารย์ และคุณสมบัติผู้ควรเป็นอุปัชฌาย์ อาจารย์

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตอุปัชฌาย์ คือทรงแต่งตั้งมอบหมายพระอรหันตสาวกให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระอุปัชฌาย์เพื่อช่วยให้อุปสมบทคอยตักเตือนพร่ำสอนภิกษุเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ทรงตั้งอาจารย์เพื่อให้นิสสัยแก่อันเตวาสิกผู้อยู่อาศัยด้วย ทรงกำหนดคุณสมบัติของภิกษุผู้ควรเป็นอุปัชฌาย์ อาจารย์ไว้ว่าภิกษุผู้ควรเป็นอุปัชฌาย์ให้อุปสมบท ควรเป็นอาจารย์ให้นิสสัย ควรใช้สามเณรให้อุปัฏฐาก ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๖ ประการ คือ (๑) รู้จักอาบัติ (๒) รู้จักอนาบัติ (๓) รู้จักอาบัติเบา (๔) รู้จักอาบัติหนัก (๕) จำปาติโมกข์ทั้งสองโดยพิสดารได้ดี จำแนกได้ดี คล่องแคล่วดี วินิจฉัยโดยสุตตะโดยอนุพยัญชนะได้ดี (๖) มีพรรษาครบ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐[54] และคุณธรรม ๑๐ ประการ[55]

๒. การตั้งเจ้าอธิการ และคุณสมบัติผู้ควรเป็นเจ้าอธิการ

พระพุทธเจ้าได้ตั้งพระภิกษุให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอธิการต่าง ๆ เพื่อช่วยรับภาระในกิจการงานคณะสงฆ์ที่มีเพิ่มขึ้นตามการเจริญรุ่งเรืองและการขยายตัวขององค์กรสงฆ์ พร้อมทรงกำหนดคุณสมบัติสำหรับภิกษุผู้ควรดำรงตำแหน่งเจ้าอธิการต่าง ๆ ไว้ด้วย เช่น พระภัตตุทเทสก์ มีหน้าที่แจกภัต พระเสนาสนปัญญาปกะ มีหน้าที่จัดเสนาสนะที่พักอาศัย พระเจ้าหน้าที่รักษาเรือนคลัง ภิกษุผู้รับจีวร ภิกษุผู้แจกจีวร ภิกษุผู้ใช้คนวัด ภิกษุผู้ใช้สามเณร พร้อมกำหนดคุณสมบัติไว้ชัดเจน[56] ตัวอย่างเช่น

---

53 ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๙๙-๑๐๐/๙๐.

54 ดู วิ.ม. (ไทย) ๔/๘๔-๘๕/๑๒๓-๑๓๗, ๔/๗๖/๑๐๕, ๔/๖๕/๘๑, ๔/๖๕/๘๑.

55 ดู องฺ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๓๔/๘๔-๘๕ (อุปสัมปทาสูตร), ๒๔/๓๕/๘๖ (นิสสยสูตร), ๒๔/๓๖/๘๗ (สามเณรสูตร).

56 ดู องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๒๗๒-๒๘๕/๓๙๙-๔๐๓.

๒.๑ ทรงอนุญาตให้แต่งตั้งพระภัตตุทเทสก์มีหน้าที่ในการแจกภัตหรือจัดกิจนิมนต์ กำหนดคุณสมบัติไว้ว่าต้องมีคุณสมบัติ ๕ อย่าง คือ (๑) ไม่ลำเอียงเพราะชอบ (๒) ไม่ลำเอียงเพราะชัง (๓) ไม่ลำเอียงเพราะหลง (๔) ไม่ลำเอียงเพราะกลัว (๕) รู้จักอาหารที่แจกและอาหารที่ยังไม่ได้แจก[57]

๒.๒ ทรงอนุญาตให้แต่งตั้งพระผู้ใช้สามเณร กำหนดคุณสมบัติไว้ว่าต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ ประการ คือ (๑) ไม่ลำเอียงเพราะชอบ (๒) ไม่ลำเอียงเพราะชัง (๓) ไม่ลำเอียงเพราะหลง (๔) ไม่ลำเอียงเพราะกลัว (๕) รู้จักงานที่ควรใช้และงานที่ยังไม่ได้ใช้[58]

๓. การตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือคณะกรรมการรับผิดชอบงาน

ทรงตั้งพระสารีบุตรให้เป็นทูตประสานภิกษุชาววัชชีผู้บวชใหม่ประมาณ ๕๐๐ รูป นำกลับคืนสู่คณะสงฆ์ คราวพระเทวทัตชักชวนเข้าพวกทำลายสงฆ์ ทรงกำหนดคุณสมบัติของภิกษุผู้ควรทำหน้าที่ทูตไว้ว่าต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ๘ อย่าง คือ (๑) รู้จักฟัง (๒) สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้ (๓) ใฝ่ศึกษา (๔) ทรงจำได้ดี (๕) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด (๖) สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ (๗) ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ (๘) ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยคุณสมบัติ ๘ อย่าง (นี้) ควรทำหน้าที่ทูตได้[59] หลังพุทธปรินิพพานแล้ว สงฆ์ได้แต่งตั้งภิกษุ ๕๐๐ รูปให้จำพรรษาในกรุงราชคฤห์ เพื่อสังคายนาพระธรรมและวินัย ด้วยวิธีญัตติทุติยกรรมวาจาที่พระมหากัสสปะประกาศให้สงฆ์ทราบ[60] และคราวทำสังคายนาครั้งที่ ๒ สงฆ์ประสงค์จะระงับอธิกรณ์เรื่องวัตถุ ๑๐ ประการของภิกษุชาวเมืองวัชชี จึงประชุมกัน และได้คัดเลือกภิกษุชาวปราจีน ๔ รูป คือ พระสัพพกามี พระสาฬหะ พระอุชชโสภิตะ และพระวาสภคามิกะ และภิกษุชาวเมืองปาเฐยยะอีก ๔ รูป คือ พระเรวตะ พระสัมภูตสาณวาสี พระยสกากัณฑกบุตร และพระสุมนะ แล้วแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานเพื่อระงับอธิกรณ์[61]

๔. การประยุกต์ใช้หลักกุลจิรัฏฐิติธรรมเพื่อการบริหารจัดการองค์การที่ดีให้มีเสถียรภาพ

กุลจิรัฏฐิติธรรมทั้ง ๔ ประการดังที่ได้กล่าวแล้วนี้ สามารถนำหลักการมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การได้ ๔ หลักการ คือ (๑) นัฏฐคเวสนา หลักการแสวงหา (๒) ชิณณ-

---

[57] วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๒๖/๑๕๕, ดู องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๒๐/๓๑-๓๒, องฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๒๗๒/๓๙๙.

[58] วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๒๙/๑๕๘.

[59] ดู วิ.จู. (ไทย) ๗/๓๔๗/๒๐๘, องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) ๒๓/๑๖/๒๔๒.

[60] ดู วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๓๘/๓๗๗.

[61] ดู วิ.จู. (ไทย) ๗/๔๕๕-๔๕๘/๔๐๙-๔๑๙.

ปฏิสังขรณา หลักการซ่อมแซม (๓) ปริมิตปานโภชนา หลักการบริโภคใช้สอย (๔) อธิปัจจสีล-วันตสถาปนา หลักการตั้งบุคคล กล่าวคือ แสวงหา ซ่อมแซม ใช้สอย ทรัพยากรองค์การทุกอย่างและแต่งตั้งบุคคลรับผิดชอบดูแลตามแนวพุทธศาสนา ในบทความนี้ขอเสนอแนวการประยุกต์ใช้หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การบูรณาการเข้ากับศาสตร์ว่าด้วยเรื่องทรัพยากรนั้น ๆ ซึ่งมีแนวทางพอเป็นตัวอย่างได้ ดังนี้

๔.๑ แนวการประยุกต์ใช้หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การ ๔M's

กุลจิรัฏฐิติธรรม	หลักการ	ทรัพยากรองค์การ ๔M's
แสวงหาพัสดุที่หายไป	การแสวงหา	คน เงิน วัสดุสิ่งของ การบริหารจัดการ
ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า	การซ่อมแซม	คน เงิน วัสดุสิ่งของ การบริหารจัดการ
รู้จักประมาณในการบริโภค	การบริโภคใช้สอย	คน เงิน วัสดุสิ่งของ การบริหารจัดการ
ตั้งสตรีหรือบุรุษมีศีลให้เป็นใหญ่ในเรือน	การตั้งบุคคล	คน

๔.๒ แนวการประยุกต์ใช้หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การ ๕M's

หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรม	ทรัพยากรองค์การ ๕M's
การแสวงหา	คน ทรัพย์สินเงินทอง วัตถุดิบ อุปกรณ์/เครื่องจักรเครื่องมือ การบริหารจัดการ
การซ่อมแซม	คน ทรัพย์สินเงินทอง วัตถุดิบ อุปกรณ์/เครื่องจักรเครื่องมือ การบริหารจัดการ
การบริโภคใช้สอย	คน ทรัพย์สินเงินทอง วัตถุดิบ อุปกรณ์/เครื่องจักรเครื่องมือ การบริหารจัดการ
การตั้งบุคคล	คน

๔.๓ แนวการประยุกต์ใช้หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การ ๘M's

หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรม	ทรัพยากรองค์การ ๘M's
การแสวงหา	คน เงิน วัสดุสิ่งของ การบริหารจัดการ เครื่องจักร วิธีการ ตลาด ขวัญกำลังใจ
การซ่อมแซม	คน เงิน วัสดุสิ่งของ การบริหารจัดการ เครื่องจักร วิธีการ ตลาด ขวัญกำลังใจ
การบริโภคใช้สอย	คน เงิน วัสดุสิ่งของ การบริหารจัดการ เครื่องจักร วิธีการ ตลาด ขวัญกำลังใจ
การตั้งบุคคล	คน

๔.๔ แนวการประยุกต์ใช้หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การ ๗ ประการ

หลักการกุลจิรัฏฐิติธรรม	**ทรัพยากรองค์การ ๗ ประการ**
การแสวงหา	คน เงิน วัสดุสิ่งของ อำนาจหน้าที่ เวลา ความตั้งใจทำงาน ความสะดวก
การซ่อมแซม	คน เงิน วัสดุสิ่งของ อำนาจหน้าที่ เวลา ความตั้งใจทำงาน ความสะดวก
การบริโภคใช้สอย	คน เงิน วัสดุสิ่งของ อำนาจหน้าที่ เวลา ความตั้งใจทำงาน ความสะดวก
การตั้งบุคคล	คน

๕. บทสรุป

ในการบริหารจัดการดูแลรักษาวงศ์ตระกูล องค์กรหรือองค์การนั้น ผู้ดูแลตระกูล ผู้นำองค์กร ผู้บริหารองค์การจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานอย่างเคร่งครัด และต้องมีความขยันหมั่นเพียร เอาธุระ ไม่เกียจคร้าน ต้องมีไมตรีจิต มีเมตตากรุณา ไม่เบียนเบียดประทุษร้ายทางกาย วาจาใจต่อผู้ที่ตนเกี่ยวข้อง ต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีทานและบริจาค ไม่คิดอยากได้หรือหาเหตุถือเอาทรัพย์หรือประโยชน์ของผู้ที่ตนเกี่ยวข้อง ต้องมีความเคารพยำเกรงนับถือ มีคารวธรรม ไม่ละเมิดสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลของผู้ที่ตนเกี่ยวข้อง ต้องมีความบริสุทธิ์ใจจริงใจ มีสัจจะ ไม่โกหกหลอกลวง ไม่ปกปิดบิดเบือนความจริง เคารพสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของผู้ที่ตนเกี่ยวข้อง ต้องมีความตื่นตัวอยู่เสมอ มีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทเลินเล่อ ไม่หลงงมงายมัวเมาในอบายมุขทุกชนิด เคารพในคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคของผู้ที่ตนเกี่ยวข้อง

ต้องมีศรัทธาเคารพเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีปัญญา มีการศึกษาดี มีความรู้ความสามารถในการจัดหา การรักษา การพัฒนา และการใช้สอยทรัพยากรทุกประเภท รวมทั้งต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์การได้เป็นอย่างดี จึงจะสามารถดูแลรักษาตระกูล นำองค์กร และบริหารจัดการองค์การได้อย่างประสบความสำเร็จด้วยดีมีเสถียรภาพมั่นคงดำรงอยู่ได้นานตลอดไป

หลักธรรมคือกุลจิรัฏฐิติธรรมอันเป็นแนวคิดเพื่อการจัดการองค์การที่ดีอย่างมีเสถียรภาพด้วยหลักการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การทั้ง ๔ หลัก คือ (๑) หลักการแสวงหา (๒) หลักการซ่อมแซม (๓) หลักการบริโภคใช้สอย (๔) หลักการตั้งบุคคล แสดงให้เห็นว่าองค์การต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว

ตระกูล องค์กร สถาบัน สังคม ประเทศชาติ และสมาคมโลก อันมั่งคั่งมั่นคงมีเสถียรภาพดีอยู่แล้ว หากขาดการรู้หลักเศรษฐกิจและหลักศีลธรรมอันพึงปฏิบัติให้ถูกต้องในการบริหารจัดการแล้ว ก็ย่อมจะส่งผลในทางลบและให้ถึงความพินาศล่มสลายได้ในที่สุด มีผู้รู้ได้ประพันธ์พรรณนาอุปการคุณของหลักธรรมข้อนี้ไว้ว่า

"กุลจิรัฏฐิติธรรม" มีสี่ประการ ฝากทุกท่านจดจำนำขานไข
เพื่อตระกูลตั้งมั่นอยู่นานไกล ทั้งจักไม่เสื่อมสลายก่อนเวลา
หนึ่ง-เมื่อของในบ้านท่านหายไป ควรจะได้สืบเสาะแสวงหา
สอง-ของชำรุดเก่าเลือกเอามา เห็นคุณค่าซ่อมใช้ได้หลายปี
สาม-ประมาณในด้านการใช้สอย ต้องค่อยค่อยจ่ายพองามตามวิถี
สี่-พ่อบ้านแม่เรือนหวังตั้งคนดี มอบคนมีศีลธรรมประจำใจ
ตระกูลใดทำครบสี่ประการ ย่อมอยู่นานคงมั่นมิสั่นไหว
เศรษฐกิจพลิกฟื้นยืนยาวไกล ย่อมอำไพด้วยธรรมะสี่ประการ[62] ฯ

[62] วิกีพีเดีย [ออนไลน์], แหล่งที่มา <www.oknation.net/blog/Augustman/2007/11/08/entry-1>, ๑๐ กันยายน ๒๕๕๖.

เอกสารอ้างอิง

๑. ภาษาไทย :

ธำรงศักดิ์ คงคาสวัสดิ์. **บริหารคนอย่างไร ให้ได้ใจและได้งาน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ส.ส.ท., ๒๕๔๙.

ธีรวุฒิ บุญโสภณ และ วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. **พื้นฐานการบริหารงานอุตสาหกรรม.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า, ๒๕๕๔.

ปราชญา กล้าผจัญ. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด, ๒๕๕๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พะยอม วงศ์สารศรี. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูสวนดุสิต, ม.ป.ป.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ๒๕๐๐.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

วรรณวิมล อัมรินทร์นุเคราะห์. **การบริหารงานพัสดุ.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

วิเชียร วิทยอุดม. **การบริหารเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.

_____. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๕.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (แปล). **จิตวิทยาองค์การ.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.

_____. **พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์**.พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๐.

_____. **สาธารณบริหารศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๐.

สุรพล สุยะพรหม. **พื้นฐานทางการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

วิกิพีเดีย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <www.suwalaiporn.com/index.php?lay=show&ac=article&Id...6>. [๑๐ กันยายน ๒๕๕๖].

๒. ภาษาอังกฤษ :

Talcott Parsons. Structure and Process in Modern Societies. New York : Fress, 1960.

Chester Barnard. The Functions of the Executive. 22nd ed. Cambridge Mass : Harvard University Press, 1972.